

DESEMBRE 2017

13

Arrels

Acompanyar... en la vida i en la mort

Volem que aquesta revista sigui útil.

Arrels és la revista d'Arrels, entitat que des de 1987 atén a Barcelona persones sense llar oferint allotjament, alimentació i atenció social i sanitària.

Editorial

Viure i morir sol

Ferran Busquets, director d'Arrels Fundació.

@ferranb

La solitud és una de les lloses que han de patir les persones que viuen al carrer. Una de les imatges que més deuen costar de pair és imaginar que deixarem aquest món sense que ningú ens trobi a faltar i sense que ningú s'acomia de nosaltres.

Viure al carrer és molt dur. Morir sol també. **Les persones que coneixem des d'Arrels moren, de mitjana, 20 anys abans que la resta de la població** i, moltes vegades, en el seu enterrament només hi ha persones voluntàries o treballadores de l'entitat. Ningú més.

No és just morir sol i, per això, des del primer dia hem tingut molt clar que les persones no poden deixar aquest món soles. Ni en els darrers moments de la seva vida ni en el seu comiat. Malauradament, **encara algunes persones moren soles i pràcticament cap d'aquestes no és acomiadada com cal.** Totes les persones són molt importants i a totes les recordarem sempre.

Diferents equips d'Arrels -com els equips de suport a la persona i de carrer, els que visiten a hospitals i a les residències i els de la Llar Pere

Barnés- acompanyen moltes persones en els darrers anys i en els darrer mesos de la seva vida. I un altre equip de l'entitat, la Barca de Caront, vetlla perquè aquests comiats siguin com tots voldríem: perquè hi hagi flors, alguna lectura i, sobretot, que algú acompanyi la persona.

Sempre tindrem un record per a les **prop de les 500 persones de les quals hem tingut coneixement de la seva mort.** Per

això cada any fem un acte per recordar aquelles persones que ens han deixat en els darrers dotze mesos. Per recordar-les i per visibilitzar la injustícia que van haver de viure al carrer.

Des d'Arrels volem acompanyar sempre la persona. Fins i tot quan la vida s'ha apagat i només ens queda donar el comiat que tots ens mereixem.

La teva veu

Suggeriments, idees i comentaris que ens emocionen i ens fan reflexionar.

Envia el teu a:

comunicacio@arrelsfundacio.org
o a través de les xarxes socials.

Portada arrela't 13

A la portada, una visita a una persona que havia viscut al carrer i que ara viu en una residència.

Totes les lletres cal·ligràfiques que s'utilitzen en aquesta revista pertanyen a persones que han viscut als carrers de Barcelona i s'han convertit en tipografies en el projecte HomelessFonts.

Sorprèn-te a: www.homelessfonts.org

Edita: Arrels Fundació c/Riera, 24 08001 Barcelona
Coordinació: Silvia Torralba
Consell de Redacció: Andrea Freixas, Maria Pomés, Marta Pulgar, Silvia Torralba
Redacció i edició: Andrea Freixas, Maria Pomés i Silvia Torralba
Revisió lingüística: Toni Lluís Reyes
Fotografia: Juan Lemus
Maquetació: www.sherpa.agency
Impressió: Gràfiques Masanas
Dipòsit legal: B-11756-2012
Disponible en format pdf a arrelsfundacio.org

Quina importància li doneu a estar acompanyats en la mort?

Reportatge

Com acompanyem en els darrers anys de vida?

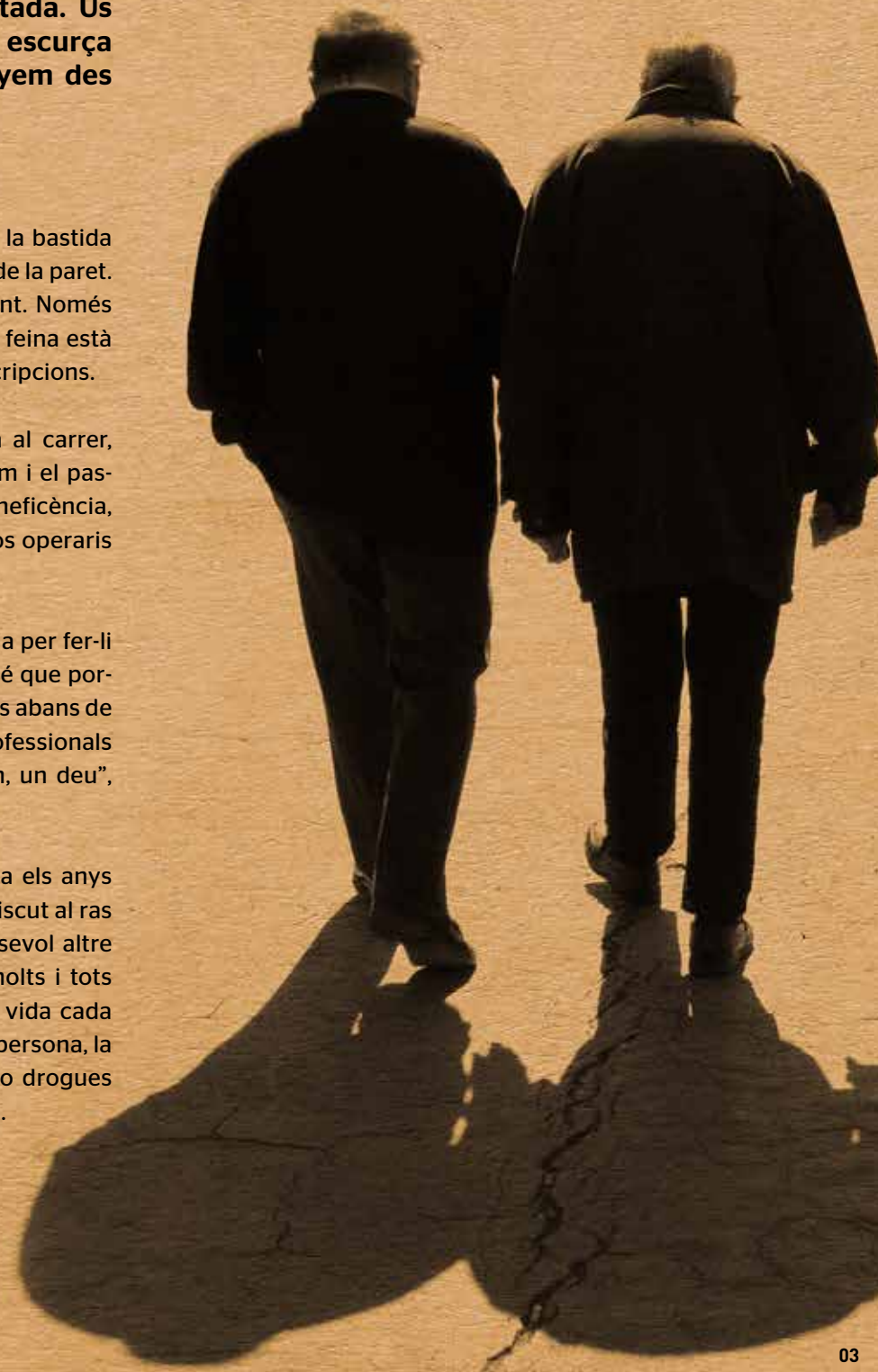
En el darrer any hem dit adéu al Manel, a l'Enric, al Mohamed, al Jaume, al Waldemar... i així fins a 30 persones que vivien o havien viscut al carrer i que coneixíem. Algunes han mort al carrer, altres a l'hospital i altres al pis o la residència on vivien. En alguns casos, les hem acompanyat durant una malaltia i, en altres, la mort ha vingut sobtada. Us expliquem com viure al carrer escurça els anys de vida i com acompanyem des d'Arrels.

A les 9:10h del matí, els operaris pugen a la bastida que els porta cap a un dels últims nínxols de la paret. Entren la caixa i tapen el forat amb ciment. Només se sent com treballen i, en cinc minuts, la feina està acabada. Nínxol tapat, sense làpida ni inscripcions.

Aquest matí acomiadem el Mircea. Vivia al carrer, tenia 47 anys i en feia 10 que el coneixíem i el passàvem a visitar. Al seu enterrament, de beneficència, hi hem anat nou persones d'Arrels i els dos operaris del cementiri.

"L'altre dia vam passar per la plaça on vivia per fer-li un homenatge i vam pensar que estaria bé que portés el seu nom", comenta un dels voluntaris abans de marxar. "No et deixava indiferent. I els professionals de l'hospital i el CAP on l'acompanyàvem, un deu", afegeix una altra voluntària.

Viure al carrer deteriora la salut i escurça els anys de vida. De mitjana, una persona que ha viscut al ras a Barcelona viu 20 anys menys que qualsevol altre veí i veïna de la ciutat. Els motius són molts i tots sumen: el fred, la tensió per buscar-se la vida cada dia, la violència a la qual està exposada la persona, la mala alimentació, els consums d'alcohol o drogues en alguns casos, l'escàs accés a la sanitat...

Escoltar la persona

Entre els anys 2006 i 2016, des d'Arrels hem acompanyat més de 6.500 persones sense llar de diverses maneres: visitant-les al carrer, a l'hospital o a la residència; oferint serveis bàsics com dutxa i consigna; garantint l'allotjament digne i estable. A 244 de totes elles, les hem acompanyat també en la mort quan ens han deixat. De mitjana, tenien 58 anys.

“L'acompanyament que fem és atemporal. De manera natural i gairebé sense adonar-nos compte, estem amb la persona durant l'última etapa de la seva vida i també durant la mort”, explica Ester Sánchez, responsable de l'equip de Suport a la Persona.

Moltes de les persones a les quals acompanyem tenen una salut fràgil a causa d'alguna malaltia física o mental; altres són grans i les visitem a la residència on viuen. També hi ha persones a les quals, per motius de salut, no tenim capacitat de cuidar-les i entren a viure en un centre sociosanitari; i hi ha persones que, pel fet de viure al carrer i els riscos que hi suposa, moren sent més joves. Sovint també coincideix que persones que han viscut durant molts anys al car-

rer i que entren a viure en un pis comencen a tenir problemes de salut. “Entres a casa, et relaxes i apareixen malalties latents. La persona comença a anar al metge de manera habitual i es descobreixen malalties cròniques”, comenta Ester Sánchez. En altres casos, tot i que la persona tingui ja una casa on viure, la duresa de la vida al carrer i els problemes que es deriven del consum d'alcohol provoquen morts sobtades i que no esperàvem.

Una de les peces claus en aquest acompanyament és escoltar la persona i respectar les seves decisions. Ens va passar amb el Mohamed. Vivia a la llar Pere Barnés, una residència d'Arrels per a persones que han viscut al carrer i que tenen problemes de salut. “L'havien d'operar i ell no volia. Patia un deteriorament cognitiu però tenia molt clar què volia i des del CAP ens van ajudar a complir la seva voluntat”, explica Laia Vila, responsable de la llar. Un dia, va aparèixer un familiar del Mohamed i van marxar cap al seu país; 15 dies després, va tornar a la llar Pere Barnés per morir allà, com ell havia demanat.

Respectar la persona i la família

El Manuel, en canvi, ens va demanar no trucar a la seva mare i els germans tot i saber que estava molt malalt. Des d'Arrels el vam acompanyar durant el procés de la seva malaltia però va morir sol. El dia següent vam trucar a la seva mare.

“Moltes vegades, el que passa és que la persona té vergonya”, per això ens demana no trucar a la família, explica

Josep Maria Anguera, educador social a Arrels. Quan la persona ens ha deixat i es contacta amb la família, aleshores la pregunta és clara: per què? “Hem de donar moltes explicacions. Hi ha fills que volen saber què va passar amb la persona, es fan preguntes i hem de ser neutrals sabent que hem acompanyat la persona i que també, d'alguna manera, estem

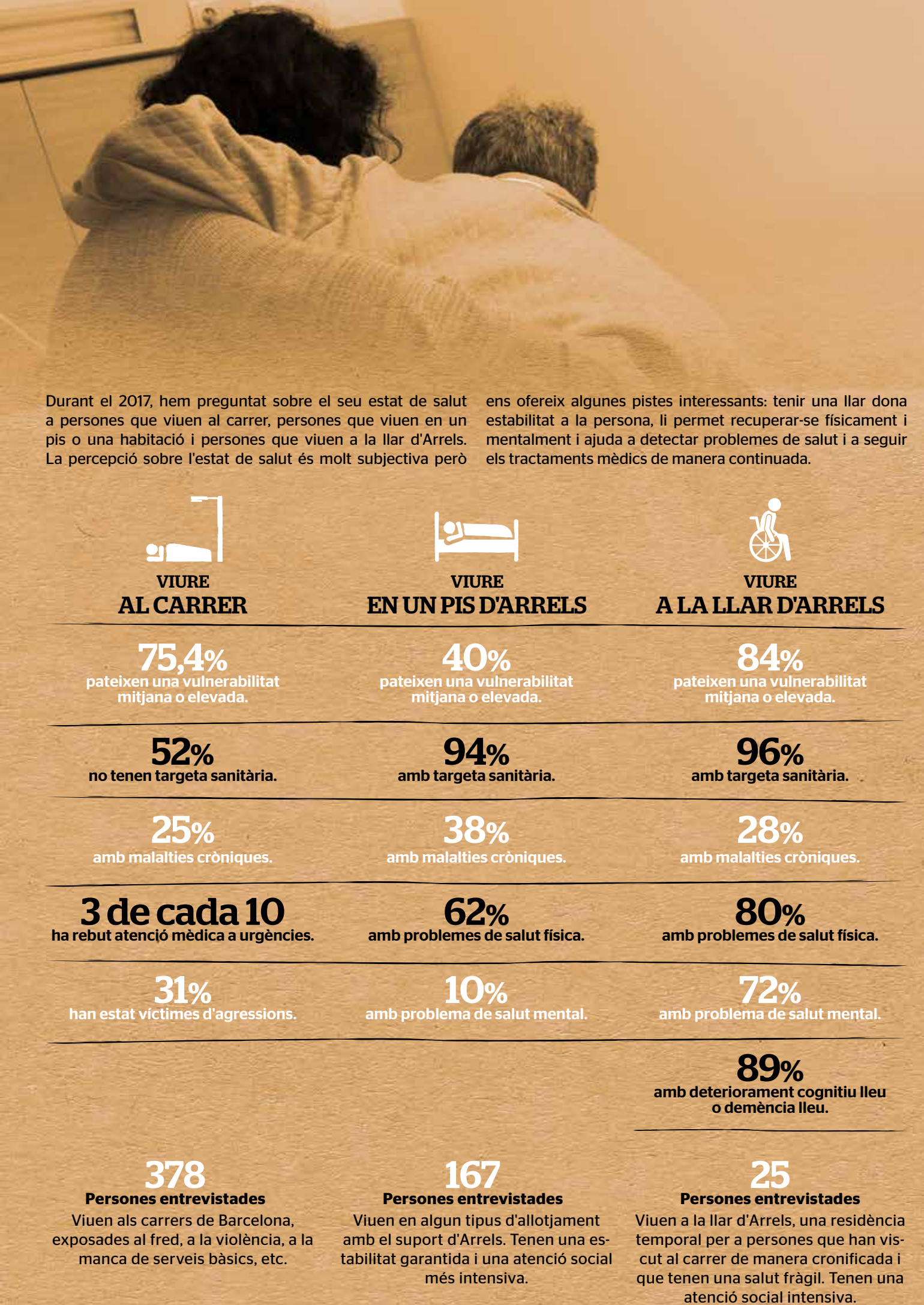
acompanyant la família.”

En altres ocasions, en canvi, **la consciència d'estar malalt i de la mort porten a retrobaments** amb la família. Li va passar al José Manuel, que 30 anys després de no veure les seves filles les va poder trobar abans de morir; i al Driss, que es va retrobar amb la seva família i el van cuidar fins al final.

Per què acompanyem?

Des que Arrels es va crear ara fa 30 anys, acompanyar i atendre la persona és un dels pilars de l'entitat. Això significa visitar les persones que viuen al carrer i que es troben en pitjor situació, poder garantir allotjament estable, acompanyar al metge i garantir que les persones hospitalitzades no estan solen, visitar les persones que han passat a viure a una residència, garantir que sempre hi ha algú en un enterrament...

L'objectiu és clar: donar dignitat i mitigar la soledat.

QUÈ PASSA QUAN MOR UNA PERSONA SENSE LLAR?

En un hospital, en una pensió, en una habitació de lloguer, a una residència o a un alberg, en una llar. Moltes de les persones que coneixem des d'Arrels han mort sota un sostre però altres ho han fet mentre vivien al carrer.

En el cas de les persones que moren al carrer o en una habitació de relloguer, per exemple, el circuit és més llarg:

- Intervenien els Mossos d'Esquadra i es porta la persona a l'Institut Anatòmic Forense, per determinar el motiu de la mort. Allà pot estar des de tres dies fins a un mes i fins a tres o quatre mesos.
- En aquest temps, la policia busca la família perquè el jutge no pot ordenar l'enterrament sense haver-la avisat abans.
- En el cas que no es localitzi ningú, es dona per tancada la recerca.

De vegades, la família no en vol saber res i no es fa càrrec de l'enterrament. També pot passar que la família no tingui recursos suficients per assumir el sepeli. En aquests casos, es duu a terme un enterrament de beneficència. A Barcelona, això significa que la persona té dret a un nínxol però no a una làpida que la identifiqui ni a una sala de vetlla. Després de dos o tres anys, les restes es dipositen en les osseres de cada cementiri.

Des d'Arrels, vetllem perquè totes les persones sense llar que coneixem puguin ser acompanyades fins a l'últim moment i tinguin un comiat en condicions.

Reivindiquem el dret al record

Tothom té dret a ser recordat. Per això a final de novembre vam sortir al carrer amb altres entitats de Barcelona per recordar 57 persones sense llar que han mort en els darrers dotze mesos. La més jove tenia 31 anys i la més gran, 84. De mitjana, tenien 59 anys.

Mira aquí la carta a la ciutat de Barcelona que vam llegir: bit.ly/RecordSenseLlar

Mou-te! Som voluntaris!

Moltes vegades, a Arrels acompanyem en situacions de malaltia i en el final de la vida de les persones que atenem. Això ho fem amb el suport de voluntaris i voluntàries i des de diferents equips i recursos, com l'equip que visita les persones que coneixem i que es troben hospitalitzades i l'equip de Suport a la Persona, que fa un seguiment més transversal.

La Lina Cardona és des de fa 11 anys voluntària de l'equip de Suport a la Persona. Infermera jubilada, ha passat molt temps cuidant persones que patien alguna malaltia i ho té clar: "La salut és vida i les malalties i els patiments són els obstacles que trobem per assolir la seva plenitud".

Com a voluntària, el seu desig és que totes les persones vinculades a Arrels tinguin aquest acompanyament que

considera tan necessari en aquestes situacions. "Acompanyar-les amb el cor obert fa que el patiment sigui més suportable", explica. "El contacte amb persones en aquestes situacions ens acostava a la nostra petitesa, a la nostra vulnerabilitat i ens fa més humils."

La Lina Cardona és, des de fa 11 anys, voluntària de l'equip de Suport a la Persona.

Et recomanem...

El Valerio és un dels protagonistes de Homeless Commons.

Imatges que canvien mirades

Us presentem Homeless Commons, una campanya que, a través de la fotografia, vol denunciar la realitat invisible del sensellarisme i canviar la mirada de la societat vers les persones sense llar. Es tracta de diferents sèries d'imatges que mostren accions quotidianes com un sopar, una reunió d'amics o una tarda a l'oficina i, en les quals, els protagonistes són persones que han viscut al carrer i que han cedit la seva imatge.

De moment, hi ha 136 fotografies que es poden aconseguir al web d'Arrels i que es poden utilitzar per crear cartells, anuncis, pàgines web i altres dissenys creatius de projectes personals o professionals. Els beneficis que es deriven de la seva venda ens ajudaran a seguir avançant en el repte #ningúdormintalcarrer i a trencar estereotips.

Més informació: arrelsfundacio.org/homelesscommons

Veus del carrer

"Me conmueve ver a una persona que pierde facultades"

He convivido con tres personas que no han tenido buena salud; poco después de que las ingresaran han muerto. Siempre he tenido una buena relación con todas ellas y cuando han necesitado ayuda para lo que fuera no me ha importado hacer por ellas lo que hiciera falta. Me ha salido de dentro. Cuando veo que una persona va perdiendo facultades, me conmueve y no dudo en estar pendiente de ella y ayudarla en todo lo que pueda.

Con uno de mis compañeros de piso tuve una gran amistad y, antes de que él estuviera mal, también él me cuidaba. Siempre estuvo a mi lado. Se preocupaba si comía bien, si necesitaba cualquier cosa... Son detalles que se aprecian mucho. Cuando fue necesario cuidarlo a él no lo dudé. Quise demostrarle que yo también estaba por él. Cuando lo ingresaron en una residencia, iba a visitarlo. Me decía que era la única alegría que tenía y, cuando se encontró peor, me comentó que ya nos quedaban pocas visitas. Y efectivamente, así fue.

José

L'entrevista

“Cal respectar sempre la voluntat, no només al final de la vida”

L'Ania Puig és la metgessa del Programa d'Atenció Domiciliària Equip de Suport (PADES) de Sants-Montjuïc. Fa vuit anys que acompanya persones amb malaltia avançada i terminal en els últims moments de la vida. Algunes d'elles les coneixíem perquè residien a la llar d'Arrels.

Què fa el PADES?

Visitem a casa persones en situació de malaltia avançada i terminal. Fem cures pal·liatives i control del dolor però la nostra feina va més enllà. Fem un acompanyament espiritual i sociofamiliar, respectant la voluntat del malalt d'estar a casa els últims moments de la vida.

Com és la vostra feina?

Treballem per millorar la qualitat de vida dels malalts, que varia molt d'una persona a l'altra. Potser per algú que ha perdut la mobilitat, la qualitat de vida no és tornar a caminar sinó viure sense dolor o tenir un equip a qui trucar en cas que el dolor empitjori

Ania Puig és metgessa i atén persones en els últims moments de la vida.

A quines persones ateneu?

Fem seguiment d'unes 40 persones; la majoria són majors de 60 anys però també hi ha gent jove. Un 80% dels pacients pateixen malalties oncològiques. De mitjana, el nostre acompanyament és de tres mesos però hi ha persones a qui acompanyem hores o un any si estan estables.

La gent és conscient de la situació?

Hi ha persones que no volen saber i cal respectar-ho. Es tracta d'escoltar, de validar que realment és un moment difícil, de preguntar per les pors i com pensen que els podem ajudar. Tan dolent és donar informació a una persona que no vol saber com amagar la veritat a algú que la necessita.

Com són els últims dies?

Cada persona és una història. La major preocupació de tots els malalts és el patiment i la sobrecàrrega que generen. Hi

ha persones que han fet el tractament pal·liatiu a casa però que ingressen en un centre els últims dies de vida per protegir la família.

Com es respecten les voluntats?

Quan el malalt vol morir a casa, ens coordinem amb la família per acompanyar-lo. Cal respectar la seva voluntat en tots els casos, no només al final de la vida. Ara, el Pla de Decisions Anticipades registra les últimes voluntats de les persones i les comparteix en la Història Clínica Compartida de Catalunya. Moltes persones no el tenen i caldria que els metges de capçalera el treballessin amb tots els pacients abans de caure malalts.

Quina relació teniu amb la llar d'Arrels?

Cada any n'atenem entre un i tres casos. Moltes persones desconfien, suposo que tenen por que els portem a un altre lloc. Per això comptem amb el suport de l'equip de la llar, que és essen-

cial per informar i ajudar a prendre decisions. Recordo el cas d'un senyor amb una tumoració al recte, que tenia molt de dolor i no volia medicar-se. Amb un treball lent i llarg vam aconseguir una milloria i fins i tot va tornar a sortir al carrer; haguéssim pogut fer més però vam respectar la seva voluntat.

Què cal millorar?

A Catalunya som pioners en cures pal·liatives. Els PADES existeixen des de fa 27 anys com a servei públic, tot i que la gestió està delegada a una mútua, en el nostre cas al Grup Mutuam. Des de fa poc, dona cobertura a la ciutat de Barcelona cada dia de l'any durant 24 hores. Però encara queden coses a millorar perquè ens trobem amb persones soles i amb manca de recursos per pagar un cuidador o amb matrimonis grans on el cuidador té una salut molt fràgil. Cal que la llei de la dependència pugui millorar aquestes situacions.